

S LIDMI —

— **PRO LIDI**

PROGRAM KSČM

II. SJEZD KSČM

KLADNO
12. - 13. 12. 1992

PROGRAM KSČM

ÚVOD

Impulsy komunistického hnutí výrazně a nesmazatelně ovlivnily moderní civilizaci v zápase za svobodu a spravedlnost. V jeho vývoji se však projevil i závažné omyly a systémové chyby. Omezení a hromadné porušování politické i ekonomické demokracie učinily systém tzv. reálného socialismu neživotaschopným. Výsledkem byla značná diskreditace ideálů, z kterých hnutí vycházelo a zpochybnění i dalších pokusů vytvořit sociálně spravedlivou společnost.

Pád tzv. reálného socialismu v mezinárodním měřítku na konci 80. let znamenal zhroucení autoritářského a ideálům socialismu vzdáleného systému. Kapitalismus však přes všechny změny zůstává společenskou soustavou, která umožňuje, aby jedna část obyvatelstva žila na úkor jiné. Některé rozpory kapitalismu se prohlubují a objevují se nové prvky, které zjevně ukazují na potřebu jeho překonání. Zostřuje se rozpor mezi společenskými možnostmi a skutečnou šancí pro rozsáhlé vrstvy se uplatnit. Vyhrocují se globální problémy, narůstá nerovnoměrnost vývoje, svět je postižen sérií stále nebezpečnějších konfliktů, ekonomika světových kapitalistických center zvládá technologickou revoluci s narůstajícími sociálními ztrátami. Nejvyspělejší země přicházejí o své iluze o dosažení společností všeobecného blahobytu. Hledání alternativních tendencí proto vytváří možnost nového rozvoje komunistického a socialistického hnutí v souladu s nejlepšími tradicemi těchto hnutí i se světovými civilizačními trendy.

V Československu byly po listopadu 1989 umožněny některé demokratické přeměny. Překážkou v jejich uplatňování a rozšiřování je však autoritářský postup pravice při obnově kapitalismu. Naše radikální pravice v mnohém demonstruje bezohledný třídní přístup a jeho uplatňování. Ekonomická reforma se soustřeďuje na vlastnický převrat, je organizována především státní byrokracií přivlastňující si národní majetek a spekulující s ním. Je prudce snižována životní úroveň širokých vrstev, zakládána neodůvodněná hluboká sociální diferenciacce. Dochází k rozpadu zemědělství, narušení venkova a ohrožení potravinové bezpečnosti státu. Jsou omezovány možnosti rozvoje národní kultury, ohrožena je národní identita. K tomu se připojuje rozpad státu. Trend znečištění životního prostředí pokračuje a nabývá charakteru lokální ekologické katastrofy. Všechno to značně a dlouhodobě omezuje uplatňování potenciálu naší společnosti.

1. Za novou tvář strany

KSČM vznikla v březnu 1990. Převážná většina jejích členů zásadně odmítla mocenskou svévoli předlistopadové byrokratické elity. Porážku a zhroucení socialismu stalinsko-brežněvovského typu pochopila především jako důsledek faktického opuštění socialistických a komunistických myšlenek, neschopnosti hledat a prosazovat vlastní cesty postupu a umožnit všem občanům, aby se na tomto procesu skutečně podíleli. Podpora občanů se proto postupně vytrácela a byly znehodnocovány i nesporné úspěchy. Poučena historií posledních desetiletí chce KSČM spoluvytvářet východiska ze současných problémů. Svou zásadní pozici vyjadřuje v tomto otevřeném programu, politické platformě pro další práci ve společnosti.

V nových podmínkách komunisté nemohou a především nechtějí pracovat starým způsobem. KSČM programově navazuje na humanistické poselství zakladatelů socialismu, na pokrokové ideje minulosti a současnosti, na teoretický přínos Marxe a Engelse. Má silné domácí kořeny dané staletým zápasem proti sociálnímu a národnímu útlaku a ohrožení. Má i pozoruhodnou tradici v politické kultuře spojené s činností Bohumíra Šmerala. Usiluje o růst občanského a národního sebevědomí a svobod, o rozvoj vědy a kultury. Vřazuje se mezi hnutí, která chtějí vytvořit spravedlivý pořádek ve světě.

Komunistická strana Čech a Moravy je stranou, jež se staví bezvýhradně za politické, sociálně ekonomické, sociálně kulturní a národní zájmy a práva všech, kteří jsou živí z vlastní poctivé práce, všech, kteří se hlásí k ideálům občanské svobody na základě rovnosti, lidské solidarity a sociální spravedlivosti. Zaměřuje se na všechny, kteří svou prací vytvářejí i vytvářejí nové hodnoty, nové ideje, nové cíle, na dělníky, rolníky, techniky a intelektuály, na tvořivé a podnikavé lidi, na mládež, na to, aby svůj talent a své schopnosti mohl uplatnit každý. Hnutí, jehož je KSČM součástí, usiluje o svobodný, všestranný, harmonický rozvoj každého lidského jedince, který by vedl k rozvoji společnosti a současně jím byl zprostředkován. Z ideálu takového univerzálního lidského společenství odvozuje také svůj název - komunistická strana.

Programovým cílem KSČM je vybudování moderní socialistické společnosti, společnosti svobodných, rovnoprávných občanů, společnosti demokratické, samosprávné, politicky a hospodářsky pluralitní, prosperující a sociálně spravedlivé. Společnosti, která každému poskytne příležitost, aby mohl uplatnit svou práci, své nadání, aby se mohl reálně podílet na vytváření své vlastní budoucnosti. Významným východiskem pro tyto přeměny je zvládnutí vědeckotechnické revoluce při respektování kulturně humanizačních a ekologických hledisek.

Socialistická řešení jsou reálná a jejich prosazování naléhavá. Současná kvapná a nekompromisní obnova kapitalismu je však provázena silným ideologickým i mocenským tlakem. Aby možnost cesty k socialistické budoucnosti svobodnou volbou občanů nebyla uzavřena, je nutno usilovat o demokratickou, politicky pluralitní společnost se sociálně a ekologicky orientovaným tržním hospodářstvím, rovnoprávností vlastnických forem a cenící si státní a národní nezávislosti.

KSČM chce získat pro své programové cíle širokou podporu veřejnosti. Může toho dosáhnout, bude-li sama příkladem svou organizací a charakterem své činnosti. Usiluje proto stát se samosprávným společenstvím občanů, kteří se svobodně sdružili k obhajobě demokracie, sociální spravedlivosti a společenského pokroku. Bez organizační jednoty by strana ztratila svou akceschopnost, bez demokracie svou životaschopnost. Důsledné dodržování vnitrostranické demokracie, samosprávné principy uspořádání strany a jejího řízení, jsou bezpodmínečně nutnou součástí jejího vnitřního života. Posílení samosprávných prvků v životě strany předpokládá i otevřený a pohotový tok informací, znamená akceschopnost založenou na vysoké míře informovanosti. Strana si chce osvojit i vysokou kulturu parlamentní práce a uplatňovat ústavní formy opoziční činnosti.

Otevřený charakter strany chápe KSČM jako schopnost překračovat své vlastní organizační hranice a bezprostředně praktickou činností prokazovat sílu lidské solidarity. To je umožněno součinností samosprávných struktur strany s hnutími, jež se sousedují na spontánní občanské aktivity. Komunistické hnutí v minulosti již nejednou dokázalo překročit úzce stranické horizonty a stát se součástí široké fronty demokratických sil. Na tyto tradice nově navazuje vytvoření Levého bloku.

Levicová alternativa společenského vývoje nemá jen jedinou podobu a KSČM není jejím monopolním nositelem. Vzájemná tolerance a spolupráce mezi levicovými silami i mezi různými myšlenkovými proudy uvnitř strany, řešení ideových sporů cestou svobodné diskuse, jsou způsobem, jak při plodné mnohotvárnosti zachovat potřebnou jednotu sil v tom hlavním a nejdůležitějším. Spolupráce uvnitř Levého bloku i podpora ostatních levicových a demokratických sil přitom neznámá rezignaci na myšlenkovou, programovou a politickou identitu KSČM.

2. Za demokracii a samosprávu

KSČM usiluje o to, aby bylo překonáno odcizení všech forem moci a správy od lidu, které předchozí režim postupně obnovil, a které současný režim svou politikou nově utvrzuje. Jde nám o skutečnou demokracii, o její obnovu a rozvinutí tak, aby se uskutečňovala nejen v zájmu lidí, ale stále více jimi samými. To znamená vládu lidu, pro lid a lidem. Jde nám o svobodného, plnoprávného, sebevědomého a odpovědného občana, který se bezprostředně a samostatně zasazuje o řešení problémů ekonomických, sociálních, kulturních a ekologických a kterému nic nebrání svou iniciativu v zavedených i nových formách uplatňovat.

Naším cílem je pozvednout demokracii na vyšší úroveň, vytvořit demokracii socialistické občanské společnosti, ve které se zastupitelská, účastnická a přímá demokracie vzájemně doplňují a zprostředkují. Zákonodárné a zastupitelské sbory kvalifikované vymezují a kontrolují hlavní prvky společenského života, občané se pak mohou přímo vyjadřovat k otázkám, které se jich životně dotýkají anebo v samosprávných strukturách přímo o nich rozhodovat. Nezbytným předpokladem takového demokratického systému je vysoká úroveň informovanosti občanů. Současně vycházíme z toho, že bez demokracie ekonomické se obsah demokracie politické vyprazdňuje a ztrácí smysl.

Bezprostředním a nutným předpokladem je uhájení demokratického právního státu a důsledné dodržování základních lidských práv a svobod. Občané nesmí být jakýmkoliv způsobem diskriminováni pro své sociální postavení, politické přesvědčení, náboženství, rasu, národnost, anebo pohlaví, vylučování z účasti na rozhodování o věcech, které se jich dotýkají a z důvodů majetkových omezování v právu na vzdělání, na ochranu zdraví a na kulturní rozvoj.

KSČM obhájí a chrání dodržování a další rozšiřování demokratických zásad, zejména politickou pluralitu společnosti. Nutnost demokratického dialogu vychází z rozdílnosti zájmů různých společenských vrstev i skupin a potřeby hledat a prosazovat obecný zájem. KSČM nekompromisně bojuje proti mocenskému monopolu kterékoli strany a proti jejímu spojování s výkonou mocí státního aparátu. Usiluje o svobodu informací, o to, aby státní ani veřejné sdělovací prostředky nebyly zneužívány k jednostrannému ovlivňování veřejného mínění i k politické manipulaci a chce bránit vzniku jakéhokoliv informačního monopolu.

KSČM prosazuje v souladu s jednotou občanského, národního a sociálního principu, aby byl náš stát půdou pro rovnoprávné uplatnění všech národů, národností a etnických skupin. Současně považuje co nejtěsnější soužití českého a slovenského národa v jakékoli oboustranně přijatelné formě společného svazku za nutnou záruku zájmů obou národů. To nevyklučuje rozvoj státnosti na území Čech, Moravy a Slezska. Za významné považuje KSČM vybudování efektivního, ekonomicky podloženého systému místní a územní samosprávy.

3. Za prosperitu a sociální spravedlivost

KSČM je přesvědčena, že výkonnost ekonomiky a její rozvoj závisí zejména na svobodném a plněm uplatnění talentu a schopností každého. Za krok k dosažení tohoto cíle považujeme socialistickou tržní ekonomiku, opírající se o hospodářskou demokracii. Tento hospodářský systém vytváří rovnost příležitostí pro každého občana na základě sociální spravedlivosti. Zvýšení výkonnosti naší ekonomiky vcelku, i v jejích jednotlivých člonech, při demokratickém charakteru jejího vývoje (tj. s využitím samosprávných podnikatelských forem a zaměstnanecké účasti na majetku, na zisku a na řízení podniků) umožní dosáhnout spolehlivé životní jistoty občanů, zajistí naší ekonomice samostatné a svébytné postavení ve sjednocující se Evropě a zastaví postupné znehodnocování životního prostředí a přechod k jeho kvalitativní obnově.

Přeměna vlastnických vztahů je nezbytnou součástí ekonomické reformy. V našem pojetí vede ke smíšené ekonomice, ve které hraje národní majetek, spravovaný Fondem národního majetku a provozovaný podnikatelským způsobem, rozhodující roli. Jde nám o to, aby vznikl sektor založený na samosprávném vlastnictví schopný soutěžit s ostatními formami vlastnictví. Považujeme za otázku času, kdy obdobné samosprávné vlastnické sektory budou ve vyspělých zemích intenzivně spolupracovat a vytvářet tak možnost pro socialistické sjednocování světa.

Proces změny vlastnických vztahů musí přitom respektovat potřebu plurality a rovnoprávnosti vlastnických forem, od ekonomického pronájmu podniků samosprávným zaměstnaneckým kolektivům přes družstva, komunální vlastnictví, zaměstnanecké akcie až po soukromé vlastnictví v malém i velkém podnikatelském měřítku. Národní bohatství je však nutné uchránit před rozdáváním či rozprodáváním pod cenou. Účast zahraničního kapitálu v naší ekonomice pokládáme za přínos, pokud znamená reálný příliv kapitálu jako rozvojového zdroje.

Úloha trhu v ekonomice byla v minulosti zanedbávána. Nelze však přitom pominout nezbytnost usměrňování živelnosti trhu, ani stále se rozšiřující oblast potřeb uspokojovaných mimo trh. KSČM odmítá pouhé nahrazení centrálně direktivního systému systémem volného, prakticky ničím nespoutaného trhu. Vláda se nesmí a nemůže zříkat zodpovědnost za stav hospodářství a tím méně za podniky, které jsou ve státním vlastnictví. Zvlášť důležitá je její aktivita při řešení strategických otázek strukturální, sociální a ekologické politiky.

V zemědělství je nezbytné zachování výrazného podílu zemědělské družstevní výroby, která se osvědčila, je v souladu s celosvětovou tendencí a zdaleka nevyčerpała možnosti svého dalšího rozvoje. Základní cestu vidíme ve vytvoření podmínek, které zabezpečí růst efektivity družstevní výroby a soukromou zemědělskou výrobu obnoví ekonomickými prostředky tam, kde přinese společenský efekt. Zemědělství tak bude schopno zabezpečit výživu lidu a vytvoří příznivější podmínky pro obyvatelstvo venkova.

Základní význam přikládáme řešení sociálních otázek. Jsme přesvědčeni, že sociální spravedlivost a ekonomická výkonnost nejsou protivníky, nýbrž spojenci a že cesta k trvalé prosperitě vede právě přes jejich spojení, protože s návratem ke kapitalistickému způsobu hospodaření neustále roste počet sociálně slabších skupin obyvatelstva. Trváme na ochraně zájmů pracujících, jejichž životní úroveň je závislá na mzde, na právu na práci, na vytváření pracovních příležitostí pro nezaměstnané, na spravedlivém oceňování práce. Podporujeme nejruznější formy sociálního vyjednávání za účelem udržení sociálního smíru.

Zdůrazňujeme souvislost pracovního výkonu s obdobím přípravy na povolání i s neproduktivním obdobím vzhledem k věku či zdraví. Sociální politika má podporovat pracovní výkony a jejich oceňování, nikoliv pouze zmírňovat sociální diferenciaci. Soustava nemocenského, důchodového a sociálního pojištění však musí plně zabezpečit potřebnou péči o občany, kteří na ni mají nárok. Stejný důraz klademe na invalidy a občany se změněnou pracovní schopností. Mladé rodiny nemohou být odkázány na svépomoc či na rodiče, vstup do důchodového věku nemůže být počátkem života. Za naléhavý úkol považujeme prosazovat, aby všem ženám bylo zaručeno právo svobodně se rozhodnout, zda chtějí pracovat nebo zůstat v domácnosti. Chceme odpovídající zastoupení žen ve všech veřejných funkcích ve společnosti. Ženy mají také právo na svobodnou volbu mateřství bez jakýchkoli omezení.

Hospodářský rozvoj naší země musí být koncipován i z hlediska jeho dlouhodobé ekologické únosnosti. Chápeme úlohu státu v této oblasti co nejdříve, od zábrany znečištění životního prostředí, přes podporu zdravého bydlení až po uchování zemědělského lesního a půdního fondu a v jiných celků. Usilujeme o vytvoření soustavy oblastí se zpřísněným ekologickým režimem, která by se mohla stát významným regulačním nástrojem sociálně ekonomického vývoje. Za nezbytnou považujeme mezinárodní ekologickou spolupráci zejména se sousedními zeměmi a spolupráci se všemi organizacemi a stranami, zabývajícími se ochranou životního prostředí. Dlouhodobé řešení ekologických problémů vidíme v rámci perspektiv socialismu. Vykořisťování přírody a vykořisťování lidí jde ruku v ruce. Ekologizace všech oblastí společenského života je pro nás spojena s tvorbou nového životního stylu, protikladného povrchní konzumní a ziskové orientaci.

4. Za rozvoj vzdělanosti, vědy a kultury

Svobodný rozvoj každého jednotlivce je v nejtěsnější souvislosti s jeho možnostmi získávat vzdělání, osvojovat si kulturní hodnoty, rozvíjet svou kulturu myšlení a jednání. Růst tvůrčího potenciálu je projevem sociální i intelektuální zralosti sociálního, občanského i národního společenství. Svobodná dostupnost takových statků se nesmí znovu stávat privilegiem, je jedním ze základních lidských práv.

V situaci, kdy se národní kultura ocitá jako celek ve stavu ohrožení, považuje KSČM za povinnost bránit národní kulturní dědictví a možnosti jeho dalšího rozvoje. Při respektování specifik tvůrčí práce a samosprávných forem její organizace je stát povinen v zájmu občanů podporovat tvorbu i užít kulturních a uměleckých hodnot při dodržování principu plurality ideových, filozofických a uměleckých názorů a proudů.

Velkým nebezpečím při osvojování kulturních hodnot celou společností je nepřiměřená komercializace duchovní sféry. Jsme proti vytváření monopolů v oblasti tvorby a distribuce kulturních hodnot. Rozhodně je třeba bránit kulturní dědictví, nepřípusť rozprodej jedinečných uměleckých a kulturních statků do zahraničí, postavit se proti zasaňročování národního kulturního fondu do soukromých rukou.

Vědu a růst kvalifikačního potenciálu považujeme za významný zdroj rozvoje všech oblastí společenského života. Požadujeme, aby se zvýšil společenský status vědců a jejich práce, materiální zajištění vědeckých pracovišť. Prosazujeme i zlepšení sociálních podmínek vědeckých pracovníků, zejména pak mladých talentovaných lidí tak, aby nedocházelo k jejich hromadnému odchodu do zahraničí a mimo oblast výzkumu.

Péče o intelektuální a tvůrčí potenciál společnosti vyžaduje co nejdříve a nejkvalitnější bezplatné vzdělání na základě rovnoprávného přístupu občanů bez ohledu na původ, sociální postavení, politické přesvědčení či vyznání. Jednoznačně podporujeme státní, veřejné školství všech stupňů jako klíčový a směrodatný systém vzdělávání, ve kterém soukromé školy tvoří jen doplňkovou formu.

Vedle péče o soustavu vzdělávání chceme pomáhat všestrannému rozvoji tělesné výchovy, především těch forem které jsou spojeny se vzestupem zdraví a fyzické zdatnosti populace jako celku, s její vlastní sportovní aktivitou a péčí o tělesnou kulturu.

Mládež by se podle našich představ měla stávat stále významnějším samostatným činitelem procesu vzdělávání, rozvoje duchovní a tělesné kultury, což odpovídá i její schopnosti překonávat myšlenkové stereotypy a podílet se na hledání a prosazování radikálně nových řešení.

Pro svobodný rozvoj lidí je potřebné vyvíjet předpoklady i ve sféře morálky. Proto je důležité dbát o uplatňování všelidských mravních hodnot i rozvoj pokrokových etických ideálů. Pozitivně v tomto směru oceňujeme i moderní formy humanismu obsaženého v různých světových náboženstvích, jmenovitě křesťanství. Rozhodně však jsme proti zneužívání upřímné víry občanů v plánech církví na získání či zvětšení světské moci. Naše vlastní dějiny jsou toho dostatečným příkladem.

5. Za mír, spolupráci a sociální spravedlivost ve světě

Ve světě, který je nadále sužován hlubokými rozpory moci a závislosti, bohatství a chudoby, se KSČM snaží důsledně vycházet ze své spoluodpovědnosti za problémy přesahující hranice jednotlivých států, za osudy dalších národů a společenství, za další utváření světového systému. Hodlá trvale - přes omezené možnosti - napomáhat procesům sociální emancipace ve světě, mírovému řešení konfliktů, rozvoji světové bezpečnosti a ozdravení globálních ekosystémů. KSČM podporuje požadavky na nový, spravedlivý ekonomický a informační řád na celém světě. Je si vědoma toho, že cesta zvládnání globálních problémů je i cestou otevírání perspektiv socialismu ve světě.

V mezinárodní politické činnosti KSČM podporuje všechny procesy, které směřují k upevnění míru, zvýšení mezinárodní bezpečnosti, rozvoji rovnoprávné spolupráce mezi všemi státy a národy, posílení národní suverenity a identity i integrity našeho státu. Právo svobodné volby politického, hospodářského a sociálního uspořádání a dalšího rozvoje národů považuje KSČM za potřebné přeměnit v závaznou mezinárodní normu, a tím i v předpoklad urychlujících se integračních procesů.

KSČM se plně staví za přechod od poválečného blokového zajištění bezpečnosti a stability k novému celoevropskému systému důvěry a spolupráce mimo jakékoliv vojenské bloky. Jsme pro oživení helsinského procesu v nových podmínkách, pro řešení vznikajících národních a národnostních konfliktů mírovým a kulturním jednáním, respektujícím zájmy a práva všech zúčastněných stran.

Nechceme, aby se naše země stala jednostranně závislou na kterékoliv mocnosti, ať již existující nebo nově vznikající. Nesmí jít o ekonomickou anexi, ale o rovnoprávný vstup do integračních procesů, jejichž obsahem by měl být vzestup materiální a duchovní úrovně, posílení osobních svobod občanů, národní svébytnosti a státní svrchovanosti, vyšší kvalita národního života. Taková integrace

svěbytnost země spíše nově podnikf. Chceme integrovanou Evropu rovnoprávných národů, chceme Evropu budovanou zdola, nikoli Evropu pro zájmy eurobyrokratů a monopolů.

Víme, že odpověď na konzervativní výzvu minulých let není možná v rámci národního státu, ale minimálně na evropské úrovni. Je nutné se orientovat v politice evropské a světové levice a solidarizovat se s ní. KSČM je připravena spolupracovat se všemi pokrokově orientovanými demokratickými silami ve střední a východní Evropě, stejně jako v celé Evropě a v dalších regionech světa. Se všemi hodlá postupně, na základě vstřícnosti, utvářet a rozšiřovat partnerské vztahy.

• • •

KSČM je budována na otevřeném programu, otevřené politice, otevřené organizační struktuře. Odmítá ulpívání na doktrínách a stnulém formalismu, které ztěžují řešení problémů a komplikují i vztah k politickým partnerům. Chce být stranou socialisticky myslících a jednajících lidí, kteří se neustále inspiřují novými myšlenkami a zkušenostmi a obohacují jimi svou ideovou a praktickou činnost. Především oni mohou objevovat a uskutečňovat sebeosvobozovací strategii, odpovídající přelomu 20. a 21. století.

KSČM chce svůj program uskutečňovat v zájmu rozšiřování lidských práv a svobody. Tento zájem je při existenci třídně rozděleného světa projevem úsilí o naplnění všelidských hodnot. Může se uskutečňovat jen prostřednictvím občanů samotných, tj. vezmou-li jej za svůj a stane-li se programem jejich činnosti. KSČM chce k tomu získat podporu poctivě smýšlejících lidí.

Schváleno II. sjezdem KSČM 13. 12. 1992